

Bilişsel Bir Kuram

**George A. Kelly'nin Kişisel
Yapılandırmacı Kişilik
Kuramı**

Kelly'nin Kişilik Kuramı

George A. Kelly (1905 – 1966)

- Amerika kökenli
- Klinik psikolog olarak çalışmıştır.
- **Klinik tecrübeleri:** Devlet okullarında oluşmaya başlamıştır.
 - Gezici klinik
 - Öğretmenin bir öğrenci ile ilgili şikayeti
 - Hem öğrenci hem öğretmen değerlendirmesi
- 1955 «Kişisel Yapılar» → iki ciltten oluşan bir kitap

Kelly'nin Bilime Bakışı

- Bilim insanları kuramlar inşa ederken neyi amaçlar?
- Bir görüş → doğruyu bulmayı
 - Doğru ya da yanlış
 - Her kuram bazı açılardan doğru bazı açılardan yanlış
- 1. Bir kuram kullanışlı mı veya hangi açıdan kullanışlı?
 - Yaşadığı dönemdeki bakış açısı → pragmatizm
- Bir kuramın kullanışlılığı nasıl değerlendirilir?

Kelly'nin Bilime Bakışı

- Bu bakış açısı → kuramların özgünlüğüne vurgu yapar
 - Farklı kuramlar kişinin farklı yordamalar yapabilmesine imkan sağlar
 - Her kuram özgün bir şekilde kullanışlı olabilir
 - **Yapılandırmacı seçenekçilik**: Sadece doğru bir kuramdan ziyade **her biri belirli amaçlar için değerli olan kuramlar**
 - Kişilik bilimi → doğruyu keşfetme değil, **olayları tahmin etmede kullanışlı bilimsel yapı sistemleri geliştirmek**

Kelly'nin Bilime Bakışı

- Psikolojideki dogma eğilimine karşı duruş
 - Kuram sınırlıdır; değiştirilebilir ve geliştirilebilirler.
 - Uygunluk aralığı → bir kuram hangi olguları kapsıyor
 - Uygunluk odağı → en iyi hangi sınırlar içinde çalışıyor
2. Kişilik bilimi → ölçmeye vurgusu
- Temel alan insan zihninin nasıl işlediğini anlamak

Kelly'nin Bilime Bakışı

3. Deneysel yöntemlerin yanında klinik yöntemin önemi → yeni değişkenlerin ortaya çıkmasını sağlamakta ve önemli sorulara odaklanmaktadır.
4. Psikologların bilimden uzaklaşma korkusu → bilimsel olarak test edilmesi zor insan tecrübesini çalışmaktan uzaklaşma veya kaçınma

Kelly'nin Kişiyeye Bakışı

- Bilime bakışı ve kişiyeye bakışı arasındaki benzerlik
- «**Bilim insanı olarak**» kişiyeye anlayışı → gündelik hayatımızdaki yaşantılarımızdan yola çıkarak olaylar hakkında tahminler yürütmek
 - Sınavda nasıl başarılı olabilirim?
- Bu görüşün iki sonucu → «gelecek yönelimi» ve «aktif olmak» (alternatifleri değerlendirme)

Kişilik Yapısı

- Kişiliğin temel yapı taşı → **kişisel yapılar**
- Dünyayı yorumlamak ve çözümllemek için kullanılan kavramlar.
- Kişinin çevresinde olup bitene anlam vermesini, organize etmesini, tanımlamasını ve sınıflandırmasını sağlar.
 - Karmaşıklık, kaosu giderir.
 - Kişinin dünyayı, olayları, diğer kişileri anlamak için kullandığı şablonlar, araçlar.
 - Olayları tahmin etmesine ve çevre üzerinde kontrol geliştirmesini sağlar.

Kişilik Yapısı

- Kişisel yapılar → benzerlikler ve farklılıklara dayanarak oluşturulur.
- Bunun için üç unsur → benzer iki unsur ve bu ikisinden farklı bir unsur
- **Yapılar iki kutupludur.**
 - Örn. → bencil/yardımsever, esnek/katı, sevecen/soğuk, duyarlı/kayıtsız...

Kişilik Yapısı

- **Kişisel Yapıların Özellikleri:**
- Çoğunlukla otomatik bir süreçtir.
 - Geçmişteki deneyimlerden edinilen çıkarımlara dayanır.
- Genellikle sözel olarak ifade edilseler de söz öncesi edinilmiş yapılar da vardır.
- Örtük yapılar → bir uç bastırılmıştır.
 - Freud'un → bilinç ve bilinçdışı ayrımına benzer

Kişilik Yapısı

- **Kişisel Yapıların Özellikleri:**
 - Yapılar bir sistemin parçası → bir yapı her konuyu açıklamaya muktedir olmayabilir
 - Kişisel ilişkiler → samimiyet/riyakarlık
 - İş ilişkisi → başarı/başarısızlık
- Temel ve çevresel yapılar → temel yapıdaki değişiklik sistemin geri kalanında değişiklik
- Sistem içinde yapılar birbiri ile ilişki içindedir → bir davranış bir yapının değil yapı sisteminin sonucudur.
- Hiyerarşik bir düzen

Kişilik Yapısı: Ölçümleme

- **Rol İnşa Repertuar Testi:**
- Kelly kuramına oldukça bağlı bir ölçüm yöntemi geliştirmiştir.
- Çeşitli rollere sahip kişilerin listesi (20-30)
- Test uygulayıcısı 3 kişi seçer → benzerlikleri ve farklılaşan nokta
- Bu çabaya değer mi? → Grice (2004) → büyük beşli yaklaşık yarısını açıklamıştır.

Kişilik Yapısı: Ölçümleme

- **Rol İnşa Repertuar Testi:**
- Bize ne tür bilgiler verir?
- Yapıların içeriği → kişi çevresindeki dünyayı nasıl bir pencereden görüyor? (adalet, sevgi, yakınlık)
- Yapıların çeşitliliği → kişinin verdiği örnekler sınırlı sayıda tema ile kapsanıyor mu yoksa çok çeşitli temalardan mı oluşuyor?
- Bu bilgi bize kişinin hayatındaki seçimleri, zorluk yaşadığı konular, çelişkili duyguları ile ilgili bilgi verir mi?

Kişilik Yapısı: Ölçümleme

- **Bilişsel Karmaşıklık/Basitlik:**
- İnsanların yapı sistemleri çeşitlilik bakımından farklılık gösterir.
- Karmaşık → birbiri ile örtüşmeyen çok sayıda yapı
- Bu nasıl sonuçlar doğurur? → insanlar arasındaki ince ayrıntıları anlama ve daha iyi tahminde bulunma
- Geniş, çeşitli bir repertuvar → tutarsız bilgiler izlenim oluşturur.
- Dar bir repertuvar → tutarsız bilgiler göz ardı edilir.

Kişilik Yapısı: Ölçümleme

- **Kaygı, Korku ve Tehdit?**
- **Kaygı** → karşılaşılan olay, kişi yapı sisteminin uygunluk aralığının dışında ise
- **Korku** → Yapı sistemine yeni yapıların girmesi
- **Tehdit** → Yapı sisteminde olması yakın büyük bir sarsıntının hissedilmesi

Kişilik Yapısı: Ölçümleme

- **Kaygı, Korku ve Tehdit?**
- Psikolojik süreçlere yeni bir boyut eklemiştir → insan her zaman yapılarını genişletme eğiliminde olmaz
- Kaygı, korku ve tehdit durumlarında → kendi dar sistemlerine yapışıp kalabilirler.
 - Örnekler?

Kişilik Yapısı: Ölçümleme

- **Psikoterapi**
- Değişimin hedefinde kişinin kişisel yapıları
- Terapist kişinin kullanışsız yapılarını bırakması ve daha işlevsel yapılar geliştirmesi Terapist → daha iyi bir bilim insanı yapmaya çalışır
- Yapı sisteminin yeniden inşası olarak görülür.
- Bu nasıl yapılır?
 - Sabit rol terapisi

Kişilik Yapısı: Ölçümleme

- **Psikoterapi**
- Sabit rol terapisi
- Terapist → danışanın yeni davranış biçimleri sergilemesi, kendilerini yeniden kurgulaması ve böylece yeni birisine dönüşmesi
- Bu amaca ulaşmak için → terapide «alternatif» yeni bir kişinin skeci
- Danışan bu skeci değerlendirir → Aşırı tehdit edici mi? gerçekten öyle olmak istiyor mu? Böyle biri kişilik ile nasıl rahat eder?

Kişilik Yapısı: Ölçümleme

- **Değerlendirme**
- Bilimsel Gözlem Veri Tabanı → kuram bilimsel gözlem ve veriye dayanıyor mu?
 - Kültürel çeşitlilik yok
 - Ölçüm açısından sınırlılık
- Kuram sistematik mi? → kavramlar bir ilişki içinde sunuyor mu? Kuramın parçaları birbiri ile ilişkili mi?
 - Kuramın tek seferde yazılması
 - Yapı-süreç-psikopatoloji-psikoterapi

Kişilik Yapısı: Ölçümleme

- **Değerlendirme**
- Kuram test edilebilir mi?
 - Kişisel yapı kuramının kavramlarını oldukça açık bir şekilde tanımlamıştır.
 - Nesnel bir ölçme yöntemi geliştirmiştir.
 - Bilişsel karmaşıklığın sonuçları, kaygı durumları vb. test edilebilir sorular sordurtmuştur.
 - Test edilmeye açık olmayan tarafları neler olabilir?

Kişilik Yapısı: Ölçümleme

- **Değerlendirme**
- Kuram kapsamlı mı? → gözlemlediğimiz birçok olayı açıklamakta yeterli mi?
 - İnsanlar olayları öngörmek için kişisel yapılarını kullanabilir
 - Kişiliğin süreç boyutu ile ilgili açıklamalar yeterince açık değildir!
- Uygulama? → güçlü bir taraftadır.

KAYNAKÇA

- Cervone, D. ve Pervin, L. A. (2016). *Kişilik psikolojisi: Kuram ve araştırma* (12. Basımdan Çeviri). Nobel Yayınevi.
- Feist, J. ve Feist, G. (2009). *Theories of Personality* (7th ed). The McGraw-Hill Companies.
- Flett, G. L., (2007). *Personality Theory and Research* (1st ed.).Wiley.